

Výročná správa 2024

Správa o aktivitách

Energetický tím Priateľov Zeme-CEPA (Partizánske, august 2024)

Budovanie kapacít pre plánovanie udržateľnej energetiky

Vývoj zámeru vybudovať v regiónoch Slovenska odborné zázemie a technické podmienky pre plánovanie rozvoja udržateľnej energetiky, dekarbonizácie a zvyšovanie energetickej sebestačnosti nabral po parlamentných voľbách na jeseň 2023 nezdravý kurz. Na príprave zámeru sme pracovali viac ako desať rokov a vďaka intenzívnemu úsiliu a viacerých pilotných iniciatívach v rôznych regiónoch sa nám ho podarilo zakomponovať do vládnych strategických energetických plánov aj do programu na čerpanie eurofondov. Od roku 2022 sme aktívne pomáhali Slovenskej inovačnej a energetickej agentúre premietnuť tento zámer do konkrétneho národného projektu s názvom *Kapacity pre regióny*. Vládna strana Hlas, ktorá po voľbách ovládla kľúčové rezorty (hospodárstva aj investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie), však najprv dlhé mesiace bez vysvetlenia tento projekt blokovala a nakoniec úplne zabránila jeho realizácii. Postavila tým na hlavu nielen niekoľkoročný predchádzajúci proces programovania štrukturálnych fondov EÚ na roky 2021 až 2027, ale aj vlastné predvolebné záväzky k silnej a systematickej podpore regiónov.

Strana Hlas tým obrala Slovensko o príležitosť vytvoriť systémové predpoklady pre trvalé znižovanie vysokej energetickej náročnosti regiónov a ich závislosti od dovozu energie a palív. Nerealizácia projektu upevní ekonomickú nestabilitu regiónov, zafixuje na neurčito ich pozíciu rukojemníka voči centrálne nastavovaným dotačným schémam a veriteľom, predraží život domácnostiam aj fungovanie inštitúcií a ešte viac podkope mizivú odolnosť regiónov voči externým krízam. Okrem toho,

absencia stabilných a kvalitných odborných a technických kapacít v regiónoch a živelný vývoj regionálnej energetiky znemožní plnenie medzinárodných energetických a klimatických záväzkov Slovenska. Bez uhlíkovo neutrálnych regiónov totiž nebude dekarbonizované ani Slovensko. Preto budeme v ďalšom období hľadať iné možnosti budovania regionálnych kapacít, buď bodovo vo vybraných regiónoch alebo plošne v celej krajine.

V nadväznosti na náš návrh komplexného dekarbonizovaného a decentralizovaného systému zásobovania teplom a elektrinou pre plánovanú obytnú štvrť Mayer Malacky sme poskytovali konzultácie a naše skúsenosti výskumníkom z berlínskej technickej univerzity, ktorí prepájajú rôzne iniciatívy zamerané na rozvoj energetických komunit a spoločenstiev podporené z programov nemeckého ministerstva životného prostredia.

Pre vidiecke regióny a samosprávy sme pripravili sme niekoľko návrhov, ktoré by im mohli priniesť rýchle, hmatateľné a trvalé finančné úspory bez vstupných investícií a zároveň zvýšiť ich záujem o vytvorenie vlastných kapacít pre plánovanie rozvoja vlastnej energetiky. Napríklad, navrhli sme postupy optimalizácie výkonových parametrov odberných miestach elektrickej energie a spôsoby úprav zmluvných vzťahov s dodávateľmi elektriny pre obce, ktoré tieto otázky doteraz neriešili a platia za elektrinu každý mesiac zbytočne vysoké fixné poplatky. Navrhované postupy sme overili v praxi na príklade obcí Strelníky, Ľubietová a Povrazník v regióne Poľana.

Pilotné projekty

Nadálej sme intenzívne pomáhali mestu Partizánske s transformáciou systému zásobovania teplom, ktorá by mohla slúžiť ako príklad pre ďalšie samosprávy. Napríklad v štúdiu *Uplatnenie rôznych prístupov pri rekonštrukcii blokovej plynovej kotolne* sme predstavili viacero udržateľnejších alternatív v porovnaní s inštaláciou nových plynových kotlov. V rozsiahlej štúdiu *Rozvoj sústavy centralizovaného zásobovania teplom v meste Partizánske* sme ukázali, ako prepájanie viacerých kotolní môže šetriť prostriedky a vytvoriť podmienky pre využívanie odpadového tepla z čistiarne odpadových vôd a existujúcich geotermálnych vrtov. Spolupracovali sme s Fakultou sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského na *Sociálnom výskume na podporu dekarbonizácie v meste Partizánske*, ktorý nám môže pomôcť zlepšiť osvetovú prácu v meste.

Pre zástupcov miest Partizánske a Prievidza sme zorganizovali exkurzie na miesta inšpiratívnych projektov v Prahe, Brne, Děčine a Litoměřicích. Na jeseň sme zorganizovali podujatia pre aktívne samosprávy s názvom *Spolahlivé teplo pre moderné mestá*. Zistenia a odporúčania sme zhrnuli v dokumente *Analýza súčasného stavu systému CZT v Partizánskom a východiská k jeho rekonštrukcii na moderný bezuhlíkový systém 4. generácie*. Prezentácie z exkurzií sú dostupné na [video kanáli Priateľov Zeme-CEPA](#).

Pre viaceré samosprávy na hornej Nitre, ktoré majú potenciál využívať fotovoltaické zariadenia na svojich vlastných budovách alebo nevyužívaných a znehodnotených pozemkoch, sme vypracovali štúdie na základe údajov z Partizánskeho: *Právno-administratívne porovnanie mestskej fotovoltaiky v Partizánskom*, *Ekonomicko-technické posúdenie výstavby mestskej fotovoltaickej elektrárne v Partizánskom* a *Porovnanie rôznych typov batériových technológií a ich praktického využitia*.

Mestu Partizánske tiež pomáhame so získavaním prostriedkov na aktivity smerujúce k transformácii mestského teplárenstva, napríklad prostredníctvom *European City Facility* (financovaného z programu *Life*), odborného poradenstva *TARGET* (financovaného prostredníctvom Európskej investičnej banky) alebo *Fondu na spravodlivú transformáciu*. S cieľom preveriť možnosť financovania odborných kapacít pre transformáciu teplárenstva a riešenie energetickej chudoby sme dali vypracovať štúdiu *Program ELENA na Slovensku*.

Verejné financie

V rámci národného projektu *Zelená domácnostiam* na podporu využívania obnoviteľných zdrojov sa vďaka spolupráci Priateľov Zeme-CEPA a Únie miest Slovenska podarilo presadiť podprogram *Zelená solidarita*, ktorý poskytuje podporu osobitne pre sociálne zraniteľné skupiny.

Hlavnú pozornosť v roku 2024 sme sústredili na *Sociálno-klimatický plán*, ktorého prijatie je podmienkou na to, aby Slovensko mohlo využiť 1,28 - 1,53 mld. eur na riešenie energetickej a dopravnej chudoby v rokoch 2026 – 2032. Koordinovali sme pracovnú skupinu, zameranú na túto tému a pripravili sme zhrnutie dostupných informácií o *Sociálno-klimatickom fonde na Slovensku*. Na základe štyroch energetických auditov v budovách zariadení sociálnych služieb a bytových domoch so sociálne zraniteľnými domácnosťami sme vypracovali *Mozaiku sociálno-klimatických riešení*. Obnova budov týchto zariadení prináša v porovnaní s obnovou rodinných domov výrazne vyššiu hodnotu za investované peniaze.

S Klimatickou koalíciou sme pripomienkovali novelu zákona o obchodovaní s emisiami, ktorý upravuje podmienky využívania Environmentálneho fondu. Národná rada SR však nakoniec neschválila ustanovenia o systéme obchodovania s emisiami v sektore budov a dopravy (tie sú kľúčové pre dosiahnutie uhlíkovej neutrality). Upozorňovali sme na pasivitu ministerstiev pri čerpaní *Plánu obnovy a odolnosti* a venovali sme sa aj aktualizácii *Národného energetického a klimatického plánu* s dôrazom na znižovanie využívania fosílnych palív, rozvoj udržateľného teplárstva a iné opatrenia. Do návrhu zadania *Koncepcie územného rozvoja Slovenska* sme presadili zmienku o smerovaní SR ku klimatickej neutralite a niekoľko ďalších ustanovení.

Plošné dotovanie fosílnych palív stovkami miliónov eur ročne podkopáva snahy o energetickú transformáciu a je obrovskou záťažou pre štátny rozpočet. Preto sme vypracovali *Analýzu zmien v dotáciách do fosílnych palív v roku 2023 a 2024 na Slovensku* a žiadali sme Ministerstvo financií, aby zrušilo oslobodenie vykurovania z uhlia a fosílného plynu od spotrebnej dane. Ide o nepriame dotovanie fosílnych palív, ktoré je v priamom rozpore o snahami o ochranu klímy, úspory energií a rozvoj obnoviteľných zdrojov energie, a teda aj v rozpore s európskymi klimatickými cieľmi.

Zúčastňovali sme sa diskusií v *komisii pre cieľ 2 Zelenšie Slovensko* a v *komisii pre Fond spravodlivej transformácie* pri monitorovaní výbore aj v pracovných skupinách *Partnerstvo 2020+* a *Synergie a komplementarita*. Podarilo sa nám presadiť niekoľko podnetov a zlepšiť konzultačný proces s mimovládnyimi organizáciami zameranými na odpadové hospodárstvo a obehovú ekonomiku.

Osveta a vzdelávanie

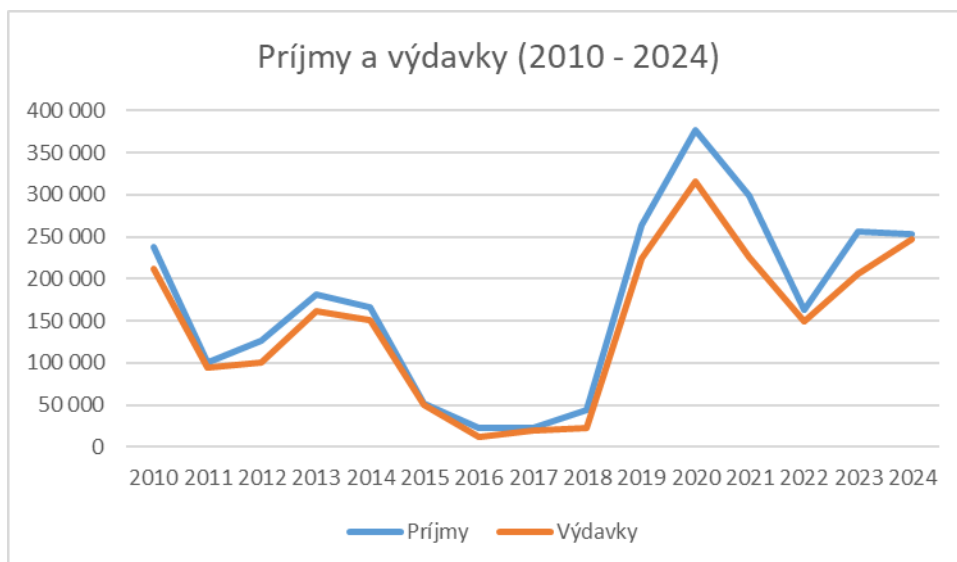
S Centrom pro dopravu a energetiku a s Michaelou Valentovou z elektrotechnickej fakulty Českého vysokého učení technického v Prahe sme začali pripravovať *Česko-Slovenský teplársky newsletter*. Ten každé dva mesiace prináša analýzy, aktuality, štúdie, tipy na udalosti a príklady dobrej praxe v oblasti teplárstva na Slovensku a v Čechách. Naše skúsenosti sme prezentovali klimatickému tímu Bratislavy, ktorá má veľký potenciál znížiť využívanie fosílného plynu na svojom území.

Obnovili sme osvetovú činnosť zameranú na predstavenie problematiky zmeny klímy pre mladých ľudí v banskobystričskom regióne. V roku 2024 sme mali 77 výstupov v rôznych médiách (spolu približne 9 mil. pozretí).

Interný rozvoj

Počet riadnych členov sa v roku 2024 nezmenil. Našimi hlavnými partnermi z verejného sektora sú Únia miest Slovenska a mesto Partizánske, v rámci občianskeho sektora spolupracujeme s niekoľkými koalíciami občianskych organizácií, najmä s Klimatickou koalíciou. Hlavnými zahraničnými partnermi ostávajú sieť CEE Bankwatch Network a medzinárodní a európski Priatelia Zeme.

Nasledujúci graf ukazuje vývoj ročných príjmov a výdavkov Priateľov Zeme-CEPA od roku 2010.

Personálne zloženie (k 31.12.2024)

Správna rada	Katarína Lukáčová (predsedkyňa) Michal Zibrin (člen) Helena Zamkovská (členka)
Výkonný tím	Juraj Zamkovský (výkonný riaditeľ, neplatený) Juraj Melichár (koordinátor CEE Bankwatch Network v SR) Lenka Ilčíková (transformácia hornej Nitry) Michaela Farkašová (administratíva) Zdenka Tesárová (financie a účtovníctvo) Tomáš Nemeč (energetik, do 04/2024) Dominika Belanská (médiá, do 04/2024) Lucia Sliachanová (energetička, 04 – 05/2024) Adriána Harnúšková (projektová manažérka, od 08/2024)
Riadni členovia	20 (s hlasovacím právom)
Rada patrónov	Zuzana Kusá

Finančná správa

Príjmy (2024)	EUR	Podiel
Grantové príjmy	167 300,99	65,92%
Z toho: CEE Bankwatch Network	19 758,85	11,81%
Deutschen Bundesstiftung Umwelt	25 473,00	15,23%
European Climate Foundation	102 758,14	61,42%
LIFE	10 311,00	6,16%
Open Society Foundation	9 000,00	5,38%
Dary	428,22	0,17%
Príjmy z 2% z dane	1 485,20	0,59%
Pôžičky	34 000,00	13,40%
Zostatok z roku 2023	50 598,64	19,94%
Príjmy spolu	253 813,05	100,00%

Výdavky (2024)	EUR	Podiel
Mzdy a odmeny	88 104,08	35,63%
Režijné náklady	10 023,64	4,05%
Cestovné náklady	4 028,99	1,63%
Spotrebný materiál	1 103,22	0,45%
Služby	140 905,35	56,98%
Zariadenie a vybavenie	2 263,29	0,92%
Členské príspevky do FoEE, FoEI a FoESK	534,95	0,22%
Dane a administratívne poplatky	321,90	0,13%
Výdavky spolu	247 285,42	100,00%

Kontakty Sídlo: Námestie Pod krížom 65, 976 33 Poniky – Ponická Huta (048 4193 718, 0908 902 257)
Pobočky: Nová 7, 971 01 Prievidza (0905 580 031)
 Jarošova 1, 831 03, Bratislava (0902 264 332)
E-mail: cepa@priateliazeme.sk
Web: cepa.priateliazeme.sk
 energportal.org
 zivotpouhli.sk
 www.udrzatelne.sk